

Seletuskiri Eesti seisukohtadele Euroopa Liidu meetme „Euroopa kultuuripealinnad“ 2024. aasta vahehindamise avaliku konsultatsiooni kohta

Lühikokkuvõte

Euroopa Komisjon algatas 18. juunil 2024. aastal avaliku konsultatsiooni Euroopa kultuuripealinnade meetme mõju hindamiseks aastatel 2013-2023, et saada tagasisidet meetme toimimise, parendamist vajavate aspektide ja samuti tuleviku kohta pärast 2033. aastat. Algatusega kaasneb Eesti jaoks oluline rahaline mõju juhul, kui Eesti taotleb tiitlit järgmisel perioodil.

Euroopa kultuuripealinnade algatus loodi 1985. aastal, et esile tõsta Euroopa kultuuride mitmekesisust, edendada turismi ja majandust ning tugevdada Euroopa identiteeti. Tiitli saamiseks esitavad linnad põhjaliku kandideerimisavalduse, mida hindab rahvusvaheline ekspertide komisjon. Eestis on kogemus kultuuripealinna tiitli saamise ja tiitliaasta läbiviimisega Tallinnal 2011. aastast ning Tartul 2024. aastal.

Euroopa kultuuripealinna algatusel on mitmeid olulisi mõjusid. **Sotsiaalses plaanis** toetab algatus demokraatiat, kultuurilist mitmekesisust ja kogukondade kaasatust, pakkudes platvormi kogukondade ühendamiseks ja kultuuriprofessionaalide rahvusvahelise koostöö edendamiseks. See aitab kasvatada eneseusku ja parandada kultuurikorraldajate kompetentsi. **Majanduslikult** toob tiitel kaasa märkimisväärse turismi kasvu, luues töökohti ja arendades taristut, mis omakorda elavdab kohalikku majandust. Tallinna ja Tartu kogemused näitavad, et Euroopa kultuuripealinna tiitel suurendab piirkonna rahvusvahelist nähtavust, tuues kaasa investeeringuid ja äri võimalusi. **Keskkonnamõjud** on samuti olulised. Algatus soodustab linnaruumi ja rohealade arendamist, suurendades avaliku ruumi atraktiivsust ja inimeste keskkonnateadlikkust. Korraldatakse keskkonnahoidlikke sündmusi ja projekte, mis tõstavad teadlikkust jätkusuutlikkusest ja loodushoiust. **Riigiasutustele ja eelarvele** avaldab Euroopa kultuuripealinna programm mõju, kuna seda rahastavad nii linn/regioon kui ka riik oma eelarvest ning see nõuab põhjalikku planeerimist. Eesti kogemused on näidanud, et varajane rahastuse planeerimine riigieelarves ja tõhus koordineerimine on taganud programmi sujuva elluviimise.

Eesti toetab Euroopa kultuuripealinnade meetme jätkumist, kuna see edendab EL-i ühiseid väärtusi. Eesti on kogenud algatuse positiivset mõju Tallinn 2011 ja Tartu 2024 programmiprojektide kaudu, mis rõhutasid kohalikku identiteeti, jätkusuutlikkust ja rahvusvahelist kultuuriprofessionaalide koostööd. Oluline on, et tulevikus oleks jätkuvalt võimalus väikeriikide linnadel ja regioonidel tiitlile kandideerida ning et sõltumatusse valiku- ja seirekomisjoni kaasataks jätkuvalt kohalikke kultuurieksperte. Tulevikus võiks antud komisjon pakkuda ka nõustavat tuge kultuuripealinna kandidaatidele. Melina Mercouri auhinna rahalist väärtust tuleks suurendada, et see vastaks paremini algatuse kõrgetele nõudmistele ja inflatsioonile. Tulevane algatuse õigusraamistik peaks olema paindlik, arvestades EL-i horisontaalsete prioriteetidega, ent lähtuma siiski kohalikest vajadustest ja potentsiaalidest. Samuti tuleks luua mehhanismid, mis toetavad kultuuripealinnade kogemuste edasiandmist.

1. Sissejuhatus

Euroopa Komisjon (edaspidi *komisjon*) algatas 18. juunil 2024. aastal avaliku konsultatsiooni (tagasisidekorje) Euroopa kultuuripealinnade meetme vahehindamise kohta, millega soovib kuulda sidusrühmade ja riikide arvamust. Hindamine vaatab tagasi algatuse rakendamisele ajavahemikul 2013-2023 ehk nii 2014. aastal vastu võetud kehtiva õigusraamistiku¹ kui ka eelneva 2006. aasta õigusakti² tingimustel tiitlikandjaks valitud linnade mõjule. Eesmärgiks on välja selgitada, millist mõju on algatus viimase kümne aasta jooksul avaldanud, mõista Euroopa kultuuripealinna tiitli täit potentsiaali, pakkuda õppetunde tulevastele Euroopa kultuuripealinnadele, tuvastada Euroopa kultuuripealinnade algatuse parendamist vajavad valdkonnad ning koguda arvamusi Euroopa kultuuripealinnade algatuse tuleviku kohta pärast 2033. aastat.

Kuigi kultuurivaldkonnas on EL-il üksnes toetav pädevus, siis antud algatusega kaasneb kultuuripealinna tiitli pälvimise korral Eestis oluline eelarveline mõju nii riigile kui kohalikele omavalitsustele ning seega on valitsuse seisukoha kujundamine vajalik. Konsultatsiooni tulemused on komisjonile sisendiks 2025. aasta lõpus avaldatava uuendatud Euroopa kultuuripealinnade õigusraamistiku ettepanekule.

Konsultatsioonidokument on avaldatud aadressil: <https://culture.ec.europa.eu/el/news/have-your-say-on-the-european-capitals-of-culture>.

Konsultatsioonile vastamise tähtaeg oli 24. september. Kuigi konsultatsioonile vastamise tähtaeg on möödas, vastab Eesti komisjonile ametliku kirjaga, milles selgitab oma seisukohti tulevase uuendatud õigusakti kohta.

Seletuskirja koostasid Kultuuriministeeriumi EL asjade nõunik Kadri Jauram (55652788, kadri.jauram@kul.ee), kultuurinõunik Brüsselis, Heili Jõe (6134917, heili.joe@mfa.ee), rahvusvahelise koostöö nõunik Madli-Liis Parts (628 2356, madli-liis.parts@kul.ee). Valdonna eest vastutavad Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste ja kunstide asekanstler Märt Volmer (6282221, mart.volmer@kul.ee).

2. EL asja sisu ja lühike taust

Euroopa kultuuripealinnade algatus loodi 1985. aastal eesmärgiga tuua esile Euroopa kultuuride mitmekesisust ja soodustada kultuurilist koostööd. Praeguseks on üle 60 linna saanud võimaluse kanda Euroopa kultuuripealinna tiitlit. Igal aastal valitakse üks või mitu linna (sh koos regiooniga), kus korraldatakse kultuuriüritusi. Algatuse kaudu püütakse tugevdada Euroopa identiteeditunnet ja edendada turismi ning majandusarengut nendes linnades ja

---

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 445/2014/EL, 16. aprill 2014, millega kehtestatakse liidu meede „Euroopa kultuuripealinna” aastateks 2020–2033 ja tunnistatakse kehtetuks otsus nr 1622/2006/EÜ

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 1622/2006/EÜ, 24. oktoober 2006, millega kehtestatakse kultuurisündmusega “Euroopa kultuuripealinn” seotud ühenduse meede aastateks 2007 kuni 2019

piirkondades. Euroopa kultuuripealinna programm võimaldab linnadel ja piirkondadel tõsta oma rahvusvahelist nähtavust ja arendada pikaajalisi kultuuriprojekte ja -kontakte. Kultuuripealinna tiitel toob kokku nii kohalikke kogukondi kui ka külalisi kogu Euroopast.

Kultuuripealinnaks kandideerimisel esitab kandideeriv linn riigile (Kultuuriministeerium) mahukad kandideerimisavaldused. Riik edastab need Euroopa Liidu sõltumatule rahvusvahelisele kultuuriekspertide komisjonile, kes teeb ettepaneku Euroopa kultuuripealinna tiitli omistamiseks. Kandideerimisavalduses kirjeldab linn kultuuripealinna programmi, saavutatavaid eesmärke ning eelarvet. Kavandatavat Euroopa kultuuripealinna programmi rahastavad tavaliselt nii asjassepuutuv linn ja piirkond kui ka riik ning võimalusel kaasatakse eraraha ja taotletakse lisarahastust erinevatest fondidest. Kui Euroopa kultuuripealinnaks kandideeriv linn on edukalt ja nõuetekohaselt kõik tingimused täitnud, teeb eelmainitud sõltumatu rahvusvaheline ekspertide komisjon ettepaneku määrata linnale ELi poolt Melina Mercouri auhind väärtuses 1,5 miljonit eurot.

Eestis on kogemus kultuuripealinna tiitli saamise ja tiitliaasta läbiviimisega Tallinnal 2011. aastast ning Tartul 2024. aastal. Mõlemal juhul panustas riik märkimisväärselt riigieelarvest tiitliaasta läbiviimisse. Kuigi Euroopa kultuuripealinna meetmes osalemine pole otseselt kohustuslik, siis arvestades Eesti senist positiivset kogemust ja algatuse tugevat mainet, kandideerivad Eesti kohalikud omavalitsused ka tulevikus suure tõenäosusega kultuuripealinna tiitlile ning sellega kaasneb arvestatav eelarveline mõju.

Seisukohtade koostamisel lähtutakse järgmistest dokumentidest:

- 1) Strateegia „Eesti 2035“ (kinnitatud Riigikogus 21. mail 2021. a)³;
- 2) Kultuuri arengukava 2021-2030⁴;
- 3) Euroopa Komisjoni poolt tellitud ja sõltumatu hindamisasutuse Ecorys poolt läbiviidud 2011. aasta Euroopa kultuuripealinnade järelhindamine⁵

3. EL asja vastavus pädevuse andmise, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetele

Kultuurivaldkonnas on EL-il üksnes toetav pädevus. „Euroopa kultuuripealinnad“ on Euroopa Liidu meede, mille kehtiv õiguslik alus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 445/2014/EL, mis lähtub ELTL artiklist 167 lg 5, mille kohaselt saavad Euroopa Parlament ja nõukogu võtta vastu seadusandliku tavamenetluse raames ja pärast konsulteerimist regioonide komiteega stimuleerivaid meetmeid. Avaliku konsultatsiooni eesmärk on täita otsuses nr 445/2014/EL sätestatud juriidiline kohustus ning lisaks on hindamine oluline sisend tulevase uue õigusakti väljatöötamiseks, mis käsitleb Euroopa kultuuripealinnade valimist pärast 2033. aastat. Komisjoni algatus on kooskõlas pädevuse andmise, subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetega.

---

³ <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia/materjalid>

⁴ <https://kul.ee/kultuur2030>

⁵ https://culture.ec.europa.eu/sites/default/files/files/ecoc-2011-evaluation_en.pdf

4. Esialgse mõjude analüüsi kokkuvõte

Sotsiaalsed mõjud

Euroopa kultuuripealinna meede aitab esile tuua Euroopa väärtusi, sh demokraatiat, kultuurilist ja arvamuste mitmekesisust, erinevate ühiskonnarühmade kaasamist, edendada kultuuriprofessionaalide kompetentsi, rahvusvahelise koostöö suutlikkust ning eneseusu kasvu. Näiteks Tallinn 2011 puhul oli suur roll vabatahtlike teadlikul kaasamisel ja koolitamisel, kultuurikorraldajate professionaalse rahvusvahelise koostöövõimekuse edendamisel ning algus sai pandud kogukonna ja asumiseltside tegevusele. Tartu 2024 saame juba sarnast mõju välja tuua nii kohalikule kogukonnale, kui ka kogu Lõuna-Eesti regioonile laiemalt. Tartu 2024 programm, mis toimub lisaks Tartu linnale ka üle terve Lõuna-Eesti, katab läbi nelja programmiliini erinevaid valdkondi ja teemasid. "Omapära ja Euroopa" keskendub ühtaegu nii Lõuna-Eesti paikkondlikule unikaalsusele kui otsib ka ühisosa Euroopa kultuurilise mitmekesisusega; "Inimene ja Oskused" seab keskmesse põlvkondadeülesed oskused ja teadmised, ja keskendub ka vaimse ning füüsilise tervise edendamisele; "Elu ja Keskkond" uurib looduse ja keskkonna mõju nii planeedile, kogukonnale kui ka inimesele, mõtestades tulevikku nii linnas kui ka maal; "Teadus ja Tehnoloogia" väärtustab innovatsiooni ja haridust ülikoolilinnas Tartus, käsitledes ka tehnoloogia kiire arenguga kaasnevad ohte ja võimalusi. Tartu 2024 tegevusi toetavad ka vabatahtlike kaasamine, mis aitab hästi kaasa kogukondlike sidemete tugevdamisele ning Tartu 2024 noorteprogramm "Extended", mis kasvatab uut kultuurikorraldajate põlvkonda.

Kindlasti on Euroopa väärtuste, sh sidususe ja mitmekesisusega arvestamine oluline ka tulevikus Euroopa kultuuripealinnade uuendatud õigusraamistiku väljatöötamisel, eriti arvestades praegust geopoliitilist olukorda. Samuti ilmestavad eeltoodud näited hästi tõsiasja, et kultuuripealinna programmi ülesehituses on oluline lähtuda kohalikest vajadustest kutsudes nii esile positiivsed muutusi.

Mõju majandusele

Euroopa kultuuripealinn Tallinn 2011 tõi kaasa olulise turismi kasvu, suurendades külastajate arvu üle 20%, mis andis tugeva tõuke hotellidele, restoranidele ja teenindussektorile. Kohalikku majandust elavdasid sajad kultuurisündmused, mis löid töökohti ja pakkusid tulu nii loome- kui teenindussektorile. Taristu ja avaliku ruumi investeeringud, nagu Kalamaja, mereääre ja sadama-ala arendamine, pakkusid linnale pikaajalist majanduslikku kasu. Kultuuri- ja loomesektor kasvas tänu rahvusvahelistele koostöövõimalustele ja kohalike kultuurikorraldajate paremale professionaalsele suutlikkusele ja sündmuste suuremale nähtavusele. Rahvusvaheline tähelepanu tõstis Tallinna mainet, tuues kaasa uusi investeeringuid ja äri võimalusi ka pärast kultuuripealinna aastat.

Tartu ja Lõuna-Eesti osas näitab esmane statistika, et välispäritolu ööbimisi on Lõuna-Eestisse jõudnud 7 kuuga kokku 86 000, mis on 13 % rohkem võrreldes eelmise aasta sama ajaga ning kaks korda rohkem võrreldes 2020. aastaga. Sisepäritolu ööbimisi on käesoleval aasta 7 kuuga veidi vähem kui eelmine aasta samal perioodil, kuid siiski rohkem kui koroonaaegsel ajal.

Statistikaameti andmetel oli näiteks 2023. aastal ööbimisega siseturisti keskmine kulutus 179 eurot/öö. Tartu 2024 on läbiviinud Tartu 2024 põhi- ja lisaprogrammi Tartu laululava suurkontsertide uuringu⁶ ja sellest nähtub selgelt, et kultuur panustab oluliselt majandusse. Nimelt Tartu laululaval 10.06–18.07.2024 toimunud kuuel suurkontserdil oli kokku 48 500 pealtvaatajat. Publiku kulutused piletitele olid üle 5,1 miljoni euro (piletid, transport, majutus, toit-jook, meened jms) ja Eesti riigi tulu ainuüksi käibemaksult oli 1,1 miljonit eurot, millele lisandusi muud maksud, näiteks tööjõumaksud. Suursündmuste raames läbiviidud küsimustikule vastas 1600 ja saadud tagasiside on väärtuslik teave Tartu teenuste, taristu ja turunduse arendamiseks. Esialgsetest andmetest nähtub samuti, et Tartu 2024 ja selle programmi projektid on suutnud tuua umbes 3 miljoni euro väärtuses toetusi peamiselt välisfondidest ning eraettevõtete või bartertehingute toetus küündib 1,1 miljoni euron. Suure teatriproduksiooni „Rahamaa“ 11 etenduse piletitulu koos muude kaudsete tuludega (toitlustus, majutus) oli näiteks kokku 740 000 eurot. Lisaks Piletilevi esialgsel andmetel on muude tasuliste Tartu 2024 programmi sündmuste piletitulu seni olnud 1-1,5 miljonit eurot. Täpsemad andmed selguvad siiski tiitliaastajärgse kokkuvõtte koostamisel.

Käesoleva aasta septembriks on Tartut ja Lõuna-Eestit kajastatud rahvusvahelises meedias ligikaudu 1000 korda. Tartu 2024 on andnud põhjuse rääkida Eestist enam kui 20 riigi ning mitmetes rahvusvahelistes väljaannetes. Neist kõige enam Tartu 2024 turundussihtriikides ehk Saksamaal, Soomes, Lätis, Leedus, Ühendkuningriigis, aga ka kaugemal, teiste seas enam näiteks Austria ja Itaalia väljaannetes. Võrdluseks, 2023. aastal kajastati kultuuripealinna raames Tartut ja Lõuna-Eestit välismeedias ligi 700 korral, neist samuti kõige enam Tartu 2024 viies sihtriigis. Kajastatud on Euroopa kultuuripealinna avamist, Tartu ja Lõuna-Eesti omapära, räägitud Tartu 2024 programmi tähtsündmustest ja kultuuripealinna loovkontseptsioonist „Ellujäämise kunstid“ jm. Kajastused välismeedias katavad suurt osa Euroopa mainekatest väljaannetest. Näiteks on Euroopa kultuuripealinna teemasid kajastanud nii „The Guardian“, „The Telegraph“, „The Sun“, „National Geographic“, „The Independent“, „Vogue“, „Iltalehti“, „Ilta-Sanomat“, „Aamulehti“, „Radio France“, „Der Spiegel“, „FAZ“ ja korduvalt Saksamaa Rahvusringhäälingu erinevad üleriiklikud saated ja paljud teised meediakanalid, teiste seas mainekad kunstiväljaanded nagu näiteks „Artribune“.

Eelmainitu pinnalt võib nentida, et Euroopa kultuuripealinna tiitlil on vahetu positiivne mõju Tartu ja Lõuna-Eesti rahvusvahelise tuntuse kasvule, turismile ja seeläbi laiemalt majanduse elavnemisele.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Euroopa kultuuripealinn Tallinn 2011 tõi kaasa linnaruumi arenduse, näiteks Kalamaja, mereääre ja sadama-ala renoveerimise, muutes need piirkonnad inimestele atraktiivsemaks ja avalikeks ruumideks. Kultuuripealinna sündmusi korraldati looduslikes keskkondades, rõhutades rohealade ja puhkevõimaluste tähtsust linnakeskkonnas. Keskkonnateadlikkuse

---

⁶ <https://drive.google.com/file/d/1z0BC4B7kAFeyx6flwRgs9UAHHyzgysWG/view>

tõstmiseks toimusid roheteemalised kunstiprojektid, mis käsitlesid jätkusuutlikkust ja looduskaitset. Lisaks rakendati kultuuriüritustel keskkonnasõbralikke praktikaid.

Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 programm keskendub samuti linnaruumi ja rohealade arendamisele, et luua mugavamad ja atraktiivsemad avalikku ruumi kohalikele elanikele ja külastajatele. Näiteks on osa Tartu rohealasid saanud uue ilme „Kureeritud elurikkuse“ projekti raames. Tartu on laiendanud jalakäijate alade arvu, näiteks kesklinna piirkonnas „Autovabaduse puiestee“ projekti raames, et soodustada jalutuskäike ja sotsiaalset suhtlemist. Soodustatakse jalgrattaga liiklemist, näiteks saab Tartu ühistranspordikaardiga liiklemiseks laenutada elektrijalgratta. Tartu 2024 koostas samuti keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendi, mille rakendamine on kohustuslik kõigile kultuuripealinna programmis olevatele projektidele. Eesmärk on, et see leiaks püsivat kasutamist ka kultuuripealinna aasta järgselt nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt. Tartu 2024 programmi raames korraldatakse samuti keskkonnateemalisi näitusi ja töötubasid, mis käsitlevad jätkusuutlikkuse, loodushoiu aga ka tehnoloogiaga seotud teemasid. Näiteks „Ellujäämise kunstide loodusloovusfestival“; kunstifestival „Linnast väljas“, näitused Wild Bits“ „Metsavaimud masinas“ jt.

Seega võib juba nende näidete põhjal öelda, et Euroopa kultuuripealinna programmid püüavad esile kutsuda positiivseid muutusi meie mõtteviisis, elus ja keskkonnas ning on tõenäoline eeldada seda ka võimalikelt tulevastelt Euroopa kultuuripealinnadelt Eestis.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele ja riigieelarvele

Euroopa kultuuripealinna valikuprotsess hõlmab mitmeid etappe, millel on mõju nii riigiasutuste töökorraldusele kui ka riigieelarvele. 2014. aasta otsusega nr 445/2014/EL toimus valikuprotsessis muudatus ning vastutus kultuuripealinna valiku korraldamise eest pandi riikidele. Hiljemalt 6 aastat enne tiitliaasta algust kuulutab riik (Kultuuriministeerium) välja Euroopa kultuuripealinna konkursi ja teeb riigikeeles kättesaadavaks kõik kandideerimist puudutavad materjalid. Konkursi käigus esitavad linnad oma kandideerimisavaldused koos kultuuripealinna visiooni ja detailse programmiga. Seejärel hindab rahvusvaheline sõltumatutest kultuuriekspertidest koosnev komisjon esitatud kandideerimisavaldusi, arvestades linnade kultuurilist mitmekesisust, innovaativsust ning võimet kaasata kohalikke ja rahvusvahelisi osalisi. Ekspertide komisjon valib välja lõppvooru jõudnud linnad, kes siis viimistlevad oma programmi ning seejärel teeb sama ekspertide komisjon ettepaneku võitja kohta ning riik (kultuuriminister) kinnitab ekspertide hinnangu alusel antud linna Euroopa kultuuripealinnaks. Valikuprotsessile järgneb mitmeaastane ettevalmistuste seire, mida juhivad seesama rahvusvaheline sõltumatutest kultuuriekspertidest koosnev komisjon. Kui ettevalmistused on nõuetekohaselt sujunud, saab tiitlit kandev linn EL-i poolse auhinna 1,5 miljoni euro väärtuses. Eelkirjeldatud valikuprotsess küll suurendas riigi tasandi koormust, ent samas tõi omanikutunde riikidele ja linnadele lähemale. Saame öelda, et muudatused valikuprotsessis on olnud positiivsed ning Eestis on see toimunud tõrgeteta ja võiks nii jätkuda ka tulevikus.

Eelminutud 2014. aasta Euroopa kultuuripealinna meetme õigusaktis on lisaks sätestatud varajase poliitilise kokkuleppe nõue kultuuripealinna rahastamiseks eesmärgiga tagada efektiivsed ettevalmistused ja tiitliaasta programmi läbiviimine. Antud nõue on end samuti

positiivselt tõestanud. Tartu 2024 eelarve on 24,5 miljonit eurot, millest 10 miljonit panustab linn ja 10 miljonit riik ning millele lisandub erasektori ja 19 Lõuna-Eesti kohaliku omavalitsuse panus ning toetused erinevatest fondidest. Rahastamise kokkulepe saavutati aegsasti juba 2018. aastal ning riigipoolne rahastus kinnitati riigi eelarvestrateegias. See tagas ettevalmistuste rahuliku ja tõise sujumise. Tulevase Euroopa kultuuripealinnade uuendatud õigusakti puhul, kui taaskord avaneb ühel Eesti linnal võimalus kandideerida Euroopa kultuuripealinna tiitlile, tuleks Eestil samuti suure tõenäosusega arvestada riigieelarveliste vahendite varajase planeerimisega.

5. Eesti seisukohad ja nende põhjendused

5.1 Eesti peab oluliseks, et Euroopa kultuuripealinnade meede jätkuks ka tulevikus, kuna see aitab kaasa Euroopa Liidu ühiste väärtuste – vabaduse, demokraatia, võrdsuse, kaasatuse ja kultuurilise mitmekesisuse – esile tõstmisele, mis on eriti oluline praeguses keerulises geopoliitilises olukorras.

Selgitus: Euroopa kultuuripealinn on EL-i üks kõige nähtavamaid ja mainekamaid kultuurivaldkonna algatusi, mis 2025. aastal tähistab oma 40. sünnipäeva. Eesti kogemus Euroopa kultuuripealinna algatusega on olnud positiivne nii Tallinn 2011 kui ka hetkel käimasoleva Tartu 2024 näitel. Tallinn 2011 ja Tartu 2024 on mõlemad edendanud Euroopa väärtusi, keskendudes kultuuride mitmekesisusele, erinevate elanikkonnarühmade kaasamisele ja sotsiaalsele õigusele. Mõlema kultuuripealinna programmid rõhutasid ja rõhutavad kohaliku identiteedi, keskkonnasõbralike algatuste ja jätkusuutlikkuse tähtsust, edendades seeläbi vastutustundlikku suhtumist kultuuri ja keskkonda. Kultuuripealinnade algatus on aidanud lahti mõtestada Euroopa Liitu ja tema väärtusi siin Eestis, toonud seda meie kogukondadele lähemale ning ka vastupidi toonud Eestit meie mitmekesisuses lähemale ülejäänud Euroopale.

5.2 Leiame, et kultuuripealinnade algatuse ülesehitus peaks jätkuvalt tagama sellised tingimused (näiteks kriteeriumid teostamisvõime ja korralduse kategoorias), mis võimaldaksid väikeste riikide kohalikel omavalitsustel ja linnadel realselt kandideerida kultuuripealinna tiitlile.

Selgitus: ülesehitus peaks olema jätkuvalt selline, mis sobiks nii suurtele kui väikestele linnadele ja võimaldaks kandideerida samuti regioonidel. On näha üldist tendentsi, et järjest enam linna kandideerib koos ümbritseva piirkonnaga ja tõdeme seda ka Eestis Tartu 2024 näitel, kus Euroopa kultuuripealinna programmis osaleb lausa neljandik Eestit. Meetme hetkel kehtiv õiguslikraamistik aga ei võimalda piirkonnal üksinda ilma linnata kandideerida. Tulevikus võiks see olla võimalik ja nõnda, et eesmärkide saavutamine ning koostöö on realselt teostatav.

5.3 Peame oluliseks, et kultuuripealinna tiitli lõplikku soovitus andvasse rahvusvahelisse sõltumatusse valiku- ja seirekomisjoni kaasatakse ka edaspidi kandideeriva riigi kohalikke olusid tundvaid kultuurieksperte.

Selgitus: Euroopa kultuuripealinna välja valimist ja ettevalmistuste edenemist juhib rahvusvaheline sõltumatu kultuuriekspertidest koosneb valiku- ja seirekomisjon. Eelmainitu

koosneb 13 liikmest, kellest 3 on määratud EL Nõukogu, 3 Euroopa Parlamendi, 3 Euroopa Komisjoni, 1 Regioonide Komitee poolt ning kuni 2 liikmeriigi poolt määratud eksperdist. Valiku- ja seirekomisjon tagab oma erinevate ja üksteist täiendavate pädevustega kõrgetasemelise ja Euroopa väärtustega kooskõlas oleva Euroopa kultuuripealinna valimise. Samuti seirab ekspertide komisjon linnasid hiljem nende praktilistes tiitliaasta ettevalmistustes. Lisaks rahvusvahelisele kogemusele on väga oluline, et komisjoni töös osalevad konkreetse riigi kultuurivaldkonna sõltumatud eksperdid, kes tunnevad kohalikke olusid ja eripärasid. Eestil on väga positiivne kogemus viimasest Euroopa kultuuripealinnade valikust, kus meie eksperdid osalesid aktiivselt valiku- ja seirekomisjoni töös jagades selgitusi ja taustateavet linnade ning Eesti elu-olu kohta. See aitab paremini lahti mõtestada kultuuripealinna tiitlile kandideeriva linna kandideerimisavaldust.

5.4. Peame oluliseks, et sätestataks õiguslik kohustus kultuuripealinna tiitli lõplikku soovitus andvale rahvusvahelisele sõltumatule valiku- ja seirekomisjonile nõustada kandidaatlinnu kultuuripealinnaks kandideerimisel ja tiitliaastaks ettevalmistumisel.

Selgitus: hetkel kehtiv õigusakt – Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus nr 445/204/EL – märgib, et ekspertide komisjon hindab eel- ja lõppvooru pääsenud kultuuripealinna kandidaatide taotlusi ja teeb otsused, nõustavat rolli ei ole välja toodud. Tartu 2024 toob aga oma tagasisides välja, et avatud dialoog komisjoniga ja nõuküsimise võimalus kogenud ekspertidelt kultuuripealinnaks kandideerimisel ilma, et see mõjutaks ekspertide komisjoni lõplikku otsust, oleks teretulnud ja aitaks kandideerivatel linnadel paremini täiendada oma kandideerimisavaldust ning tiitliaasta programmi.

5.5 Leiname, et Euroopa Liidu „Loov Euroopa“ programmist Euroopa kultuuripealinna tiitli saajale välja makstava Melina Mercouri auhinna rahaline väärtus peaks olema praegusest suurem arvestamaks kõrgete ootustega kultuuripealinna algatuse elluviimise kvaliteedile. Samuti peaks olema võimalik kohandada auhinda arvestades ELi üldist elatustaset ja inflatsiooni.

Selgitus: Euroopa kultuuripealinna meede on EL-i üks kõige mainekam lipulaev kultuurivaldkonnas. Arvestades seda ja samuti kultuuripealinnale esitatavaid kõrgetasemelisi nõudeid võiks EL-i panus olla paremini vastavuses ootustega. Algatuse nimest lähtuvalt võib jääda mulje, et kogu algatust rahastab täielikult EL, ent tegelik olukord on pigem vastupidine, enamust rahastust tuleb linnalt ja riigilt. Lisaks on oluline märkida, et hetkel kehtiva õigusakti järgi on aastatel 2014-2033 auhinna suurus 1,5 miljonit eurot, arvestades aga toimunud üldist elatustaseme tõusu ning inflatsiooni, on linnad neile seatud ootuste täitmisel tegelikult erinevas olukorras. Uue kavandatava õigusraamistiku alusel plaanitakse anda kultuuripealinnade tiitlid tõenäoliselt perioodil 2034-2050, mis on pikk ajavahemik ning tulevase ebavõrdsuse vältimiseks võiks auhind olla ajas paindliku suurusega arvestades EL-i üldist elatustaset ja inflatsiooni.

5.6 Euroopa kultuuripealinna meetme tingimused peaks arvestama paindlikult nii praeguste kui ka tulevaste Euroopa Liidu horisontaalsete prioriteetidega.

Selgitus: hetkel kehtiv õigusraamistik on loodud omas ajas ning ei maini näiteks digi- ega roheaspekte. Tegelikult arvestavad kandideerivad linnad horisontaalsete teemadega. Tulevane õigusraamistik võiks tagada parema sidususe EL-i horisontaalsete prioriteetidega, jättes olude muutumisel võimaluse paindlikult neid eemaldada või lisada. Siiski peab eelmainitud prioriteetide kõrval olema selge, et Euroopa kultuuripealinnaks kandideerivad linnad ja regioonid lähtuvad oma kavandatavas programmis eelkõige kohalikest väljakutsetest ja potentsiaalset, kutsudes nii esile positiivsed muutusi.

5.7 Peame vajalikuks, et Euroopa Komisjon tagaks Euroopa Liidu tasandil kultuuripealinna tiitliaasta käigus saadud kogemuste järjepidevuse ja edasiandmise tulevastele Euroopa kultuuripealinnadele.

Selgitus: 40 aasta jooksul on Euroopa kultuuripealinna tiitlit kandnud üle 60 linna. Selle aja jooksul on omandatud hindamatud teadmised ja kogemused väga mahukate kultuuriprojektide ettevalmistamisel ja läbiviimisel. Need kogemused väärivad laialdasemat jagamist ja edasiandmist. Kollektiivsed kogemused on ka üks osa kultuuripealinna kestlikust mõjust. Seni on linnad jaganud kogemusi omaalgatuslikult kultuuripealinnade mitteametlikus võrgustikus „ECOC family“. Tulevikus võiks uus õigusraamistik paremini ära kasutada linnade ja piirkondade tiitliaasta kogemust ja toetada selle jagamist, näiteks nähes ette EL tasandi toetuse eelmainitud võrgustiku toimimiseks, kogemuse jagamiseks ning kohtumiste ja ürituste korraldamiseks. Samuti võiks teised EL-i poolsed rahastusvõimalused kultuurivaldkonnale olla senisest hõlpsamini kättesaadavad ja arusaadavad ning võimaliku toetuse taotlemine väiksema halduskoormusega.

6. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine

Konsultatsiooniküsimustik edastati arvamuse avaldamiseks Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024.

Arvamuse saatis Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024, kes leiab, et Euroopa kultuuripealinnade meetmel on õnnestunud vaadeldava ajavahemiku jooksul julgustada Euroopa mõõtmega kultuuriürituste korraldamist ning panustada kodanike teadlikusse Euroopa kultuuride mitmekesisusest ja ka ühisosast. Läbi paremini läbimõeldud kultuuristrateegiate on meede olulisel määral aidanud laiendada kultuuripakkumust tiitlit kandvates linnades ning on suurendanud sündmustest osavõttu. Samuti on algatus aidanud olulisel määral kaasa kultuuriprofessionaalide pädevuse kasvule, rahvusvahelisele koostööle ja tugevdanud üldiselt tiitlikandva linna ja piirkonna kultuurisektorit. Euroopa kultuuripealinnade meede on teatud määral suurenenud kohalike ja rahvusvaheliste külastajate arvu ning linna ja piirkonna rahvusvahelist tuntust. Tartu 2024 leiab, et veidi piiratumal määral on meede toetanud pikaajalise kultuuristrateegia arendamist ning era- ja avaliku sektori raha kaasamist tiitlit kandva linna taristu arendamisse. Tartu 2024 märgib, et linna ja piirkonna elanikud on väga teadlikud Euroopa kultuuripealinnade projektist ning et see on Euroopa Liidu meede. Eduka kultuuripealinna võtmefaktorina tuuakse välja linna ja kultuuriorganisatsioonide suutlikkust vedada nii suurt projekti, poliitilist tuge ning rahastamise kättesaadavust. Kriitilisem ollakse Euroopa Liidu poolse rahastuse osas märkides, et liidupoolsed tingimused ja ootused

kultuuripealinnale ei ole vastavuses rahalise auhinna suurusega, st 10 aasta jooksul pole auhinna suurus muutunud ning arvestades tänast elatustaset ja inflatsiooni on linnadel palju raskem tagada samaväärne kõrgetasemeline tiitliaastaprogramm kui 10 aastat tagasi. Tartu 2024 leiab, et piirkonna kaasamine peaks tulevikus olema võimalik, kuid oluline on samuti arvestada, et tiitliaasta programmis osalevate kohalike omavalitsuste arv ei oleks nii suur, et see hakkaks takistama praktilist elluviimist. Tartu 2024 leiab samuti, et 2014. aasta otsusega kehtestatud valikuprotsess toimib üldiselt üsna hästi ja et tähtis on kohalikke olusid tundvate kultuuriekspertide kaasamine valikupaneeli.

Seisukohad on kooskõlastatud Rahandusministeeriumiga.

Seletuskirjale on lisatud avaliku konsultatsiooniküsimustiku vormil olevad vastused.